

3. Акматалиев, А. Д. Андашев «Манас» энциклопедиясы [Текст] / Д.Акматалиев. – Бишкек: Кут-Бер, 2016. – 704 б.
4. Байгазиев, С. Аялзаттын тунугу, ак жоолуктун улугу Каныкей – Ала Тоолук кыздардын руханий-адептик маягы [Текст] / С.Байгазиев. – Бишкек: Полиграфбумресурс, 2016. – 73 б.
5. Введение в когнитивную лингвистику [Текст] / под ред. М.В. Пименовой. – Вып.4. – Кемерово, 2004. – 311с.
6. Джакендофф, Р. Концептуальная семантика и когнитивная лингвистика [Текст] / Р. Джакендофф // Когнитивная лингвистика. – 1996. – Вып.7, №1 – С.93-129.
7. Карасик, В.И. Введение в когнитивную лингвистику [Текст] / В.И.Карасик.– Москва, 2004.- 273 с.
8. Камбаралиева, У.Ж. Когнитивдик тил илими [Текст]: монография / А.Т.Калдыбаева. – Бишкек, 2019. – 167 б.
9. Осмонова, Ж. Кыргыз тилинин фразеологиялык сөздүгү [Текст] / Ж.Осмонова, К. Конкобаев. – Бишкек: Имак Офсет, 2015. – 800 б.
10. Осмонкулова, А. “Өнөр алды кызыл тил“ (ЖОЖдун студенттери үчүн түзүлгөн фразеологиялык минимумдун түшүндүрмө сөздүгү) [Текст] / А. Осмонкулова, А.Р.Акунова. – Бишкек, 2007. – 160 б.
11. Пименова, М.В. Предисловие. Введение в когнитивную лингвистику [Текст] / под ред. М.В. Пименовой.– Кемерово, 2004. – 208 с.
12. Бронте, Ш. «Джейн Эйр» -Jane, Eyre , An autobiography by Charlotte Brontë [Текст] / Jane Eyre.- London: Service & Paton, 1897. – 713 p.
13. Акматова, А.А. Возрастные различия концепта "Женщина" и их жизненные обязанности [Текст] / А.А. Акматова // Наука.Образование.Техника.- Ош: КУМУ, 2021.-№1.- С. 92-97.

DOI:10.54834/16945220_2023_3_119

Поступила в редакцию: 29.10.2023 г.

УДК: 82.091

*Исмаилова Р.У.**к.филол.н., и.о. доцента Ошского гос. универ., Кыргызская Республика*

КӨРКӨМ КОТОРМОДОГУ ПОЭТИКАЛЫК КАРАЖАТТАРДЫН ЖАНА ФИГУРАЛАРДЫН ОРДУ

Бул жумушта изилдөөнүн предмети катары көркөм котормодогу поэтикалык каражаттардын жана фигуралардын орду каралат. Изилдөөнүн максаты- көркөм котормодо поэзия менен прозанын өзүнүн спецификалык өзгөчөлүгүнө жараша таржымалоо. Көркөм адабиятта улуттук тилдин бардык байлыгы, мүмкүнчүлүгү ачылат, тагыраак айтканда, сөз чыгарманын идеялык маңызын ачуу максатында өз маанисинде да, өтмө мааниде да, каймана түрүндө пайдаланылат. Поэзиянын формасы менен мазмунун ачууга кызмат кылган поэтикалык кептин фигуралары; байламтасыздык, байламталуулук, анафора, эпифора, эллипсис, антитеза, инверсия, риторикалык суроо өңдүү көркөм сүрөттөөнүн түрлөрүн колдонуу да мааниге ээ. Ошондой эле көркөм тилдин поэтикалык каражаттары, жөнөкөй тропко, эпитет менен салыштыруу, ал эми татаал тропко, өтмө каймана маанидеги көркөм сөз каражаттары, метонимия, метафора, ирония, гипербола, литота жана башка ойду туюндуруунун өзгөчө бир формасы катары кызмат кылат.

Негизги сөздөр: поэзия; проза; поэтикалык кеп; байламтасыз; байламталуу; анафора; эпифора; эллипсис; метонимия; метафора; ирония; гипербола.

МЕСТО ПОЭТИЧЕСКИХ ПРИЕМОВ И ФИГУР В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПЕРЕВОДЕ

В данной работе рассматривается место поэтических приемов и фигур в визуальном переводе как предмет исследования. Цель исследования – перевод поэзии и прозы в художественном переводе с учетом его особенностей. В художественной литературе раскрывается все богатство и

возможности национального языка, точнее, слово употребляется как в собственном смысле, в переходном значении, так и в символической форме с целью раскрытия идейной сущности произведения. Фигуры поэтической речи, служащие для раскрытия формы и содержания поэзии. Важно также использовать такие виды художественного описания, как разъединение, соединение, анафора, эпифора, многоточие, антитеза, инверсия, риторический вопрос. Также особой формой выражения мысли служат поэтические средства художественного языка, простой троп, сравнение с эпитетом, сложный троп, художественные средства переходного переносного значения, метонимия, метафора, ирония, гипербола, литота и другие.

Ключевые слова: поэзия; проза; поэтическая речь; несвязанная; связанная; анафора; эпифора; многоточие; метонимия; метафора; ирония; гипербола.

THE PLACE OF POETIC DEVICES AND FIGURES IN ARTISTIC TRANSLATION

In this work, the place of poetic devices and figures in visual translation is considered as a subject of research. The purpose of the research is to translate poetry and prose into artistic translation, taking into account its peculiarities. In fiction, all the wealth and possibilities of the national language are revealed, more precisely, the word is used both in its own sense, in a transitive sense, and in a symbolic form with the purpose of revealing the ideological essence of the work. Figure of poetic speech, serving to reveal the form and content of poetry. It is also important to use such types of artistic description as disjunction, connection, anaphora, epiphora, ellipsis, antithesis, inversion, rhetorical question. Also, poetic means of artistic language, simple trope, simile with epithet, complex trope, artistic means of transitional figurative meaning, metonymy, metaphor, irony, hyperbole, litota and others serve as a special form of expression of thought.

Key words: poetry; prose; poetic speech; unbound; bound; anaphora; epiphora; ellipsis; metonymy; metaphor; irony; hyperbole.

Көркөм котормо илими тууралуу кайчылаш пикирлер да жок эмес. XIX кылымдагы котормо илиминин практикалык маселесине көбүрөөк көңүл бурулуп, анын прагматикалык маселесин иштеп чыгышкан, негизги багыт кабыл алуучуга карата болуш керек деген ойго келишкен. Немис окумуштуусу Улрич вон Виллиам-Молендорф: ”Чыгарманын духун берүү өтө маанилүү, сөздөрдү эмес алардын маани-маңызын которуу керек, көйнөк жаңырыш керек, ал эми анын ичиндегиси ошол бойдон калыш керек”- деп, айткан. Ал эми улуу англис акыны Хенри Лонгфелло италия тилинин негиздөөчүсү Дантени которуу менен өзүнүн тажрыйбасына таянып, тексттеги негизги проблема кайсыл экенин так билүү керек жана ошол ойлор кантип, кандайча айтылды-ошолорду которуу керек экенин белгилеген. Англиялык көрүнүктүү акын Перси Бишше Шелли поэзияны которуу мүмкүн эмес экенин айтып: ”Поэзияны которуу үчүн анын жытын, түсүн, боёгон сезе билүү керек, андан сырткары өсүмдүктүн даны-уругу сыяктуу ырдын ароматы өзүнүн тамыры менен себилген жерде өсөт, башка жерге которсо, гүлдөбөй калышы мүмкүн” деп, образдуу айткан [1].

Көркөм котормодо поэзия менен прозанын өзүнүн спецификалык өзгөчөлүгүнө жараша таржымалоо максатка ылайыктуу. “Көркөм адабиятта улуттук тилдин бардык байлыгы, мүмкүнчүлүгү ачылат, тагыраак айтканда, сөз чыгарманын идеялык маңызын ачуу максатында өз маанисинде да, өтмө мааниде да, каймана түрүндө пайдаланылат” [2]. Поэзиянын формасы менен мазмунун ачууга кызмат кылган поэтикалык кептин фигуралары; байламтасыздык, байламталуулук, анафора, эпифора, эллипсис, антитеза, инверсия, риторикалык суроо өңдүү көркөм сүрөттөөнүн түрлөрүн кандайча колдонуу да мааниге ээ. Ошондой эле көркөм тилдин поэтикалык каражаттар, жөнөкөй тропко эпитет менен салыштыруу, ал эми татаал тропко, өтмө каймана маанидеги көркөм сөз каражаттары; метонимия, метафора, ирония, гипербола, литота жана башка ойду туюндуруунун өзгөчө бир формасы катары кызмат кылат.

Белгилүү акын жана котормочу Ев. Евтушенко мындай деген: “Эгерде мен кандайдыр бир ырды которсом, мен муну ал мага жаккандыгынан жасайм. Аны мен кандайдыр бир даражада өзүмдүкү катары сезем. Ошон үчүн менин котормолорум өзүмдүн ырларым сыяктуу эле мага абдан кымбат сезилет. Кээде андан да жакыныраак туюлуп кетет” [3].

Прозанын котормосу поэзияга окшошуп кетет. Андагы метр, ритм, рифма, строфа сакталат, жандуу сүйлөө речине негизделип, өзүнө ылайыкташкан речтик-композициялык уюштурулушу бар. ”В разговорной речи мысль выражается не только словами, но и определенной интонацией и ритмом, которые создаются соответствующими синтаксическими построениями по заданой выражаемой мысли. Это свойство живой речи сохраняются и в художественном произведении, и в переводах” деп жазат грузин котормочу-теоретиги Г. Гачечиладзе [4]. Прозага тиешелүү компоненттер:

- пауза -оозеки речтеги тыным. Ал контексте речти фразаларга жана синтагмаларга ажыратат;
- синтагма- маанилик жакындыгы бар ритмико-синтаксистик жактан бириккен сөздөр;
- интонация- тигил же бул тилдин грамматикалык түзүлүшүнө, фонетикалык өзгөчөлүгүнө байланышкан көркөм форманын эң бир маанилүү жагы;
- прозадагы ыргак-мазмун жагынан экөө окшош.

Булар прозанын стилдик өзгөчөлүгүн мүнөздөөчү негизги белгилер болуп саналат.

Көркөм котормо жөнүндөгү илимди өнүктүрүүдө анын айрым маселелерин толук, так изилдеп билүүдө айрыкча мааниге ээ болгон бул - стиль маселеси. Котормонун башталыш этабында аны чыгармачылык эмес, “өтүкчүнүн кесиби” деп, эсептегендер болуптур. Алыкулдун атактуу “Жолборс терисин жабынган баатыр” котормосунан улам ушул ойго чекит коюлган дешет адабиятчылар.

Стил -жазуучунун жүзү, жазуучунун өзү. Стил жөнүндө бир беткей эреже да, аныктама да жок. Ошондой болгон соң, бир беткей которо берүү дегендик да эмес. Биздин улуттук адабиятта котормо тууралуу макалалардын көбүндө түпнуска менен котормону салыштырып көрүп, котормо начар, солгун деп, бир топ сөздөрдү жамап, эгер жакшылагысы (мактагысы) келсе, анча-мынча айрым кемчиликтерине карабастан, котормо жакшы, чыгарманын духу сакталган деген тыянак чыгарган (рецензия эмес) макалаларды көп кездештирүүгө болот. Котормодо эң башкы ойду так, туура берүү максатында узун-узун сүйлөмдөрдү бөлүп, бир нече жөнөкөй сүйлөмдөргө ажыратып, аны “эмне орус окуп жатты беле, түшүнсө болду да” деген методика бар экени талашсыз, деп жазган Ш. Солтонов [5].

Котормо ишинде котормочулар менен редакторлор адистерди тандоого олуттуу мамиле жасалыш керек деп айкан А. Салиев [6] деген эмгегинде, “котормолордун сапатынын начардыгы (Н.Чернышевскийдин “Эмне кылуу керек” деген романынын котормосун редакторлогон Алтымышбаев, Н.Тургеневдин “Аталар жана балдарын” котормосун редактору Мавлютов, “Алитет тоо таяндыны” редакторлогон Бөлөкбаевди жана башка) орус тилин котормочулардай эле начар билет же жоопкердигин кол жазмага эптеп кол коюп, гонорар алуудан көрүшөт”.

Көркөм адабиятты которууга жана котормолорду редактирлөөгө орус тилин начар билген адамдар эч качан жиберилүүгө тийиш эмес. Котормо ишине шыгы бар жаш адистер адегенде көлөмү кичине жана мазмуну жагынан татаал эмес чыгармаларды которуп такшалыш керек. Мындан ары орус тилин начар билген киши которгондугу жөнүндө сөз кылбастан, котормочулар өздөрү орус тили боюнча билимдерин тереңдетүүгө тийиштигин айтып өткөн. “Биздин котормочулар орус тили жагынан ушу күндө өзүлөрүндө болгон

билими менен чектелбеш керек, жалаң көркөм адабиятты гана эмес, илим менен маданияттын ар түрдүү тармактарындагы адабиятты окуу менен дайыма толуктап турушу керек, элдин оозеки тилин күн сайын үйрөнүшү керек, ошондо гана өтө бай, эбегейсиз сонун орус тилинин өзгөчөлүктөрүн түшүнө алат да, анын ички касиетин, улуттук колоритин биле алат.

Котормочулук ишинин түпкү принцибинен келип чыга турган республикадагы котормочулук практикасы котормочуларыбыздан алдына негизги талаптардын бири катары коё турган экинчи талап-бул адабияттын адабияты болуу, котормого художник катарында мамиле кылуу. Чынында да, көркөм адабият болсун же илимий адабият болсун- залкар адабияттын чыгармасын которуу үчүн жалаң түпнусканын тилин билүү жетишпейт. Ал үчүн тармакты да жакшы билиш керек. Бүткүл искусство сыяктуу эле, көркөм адабият да образдардын дүйнөсүн художниктин поэтикалык ачышы” деген А. Салиев [6].

Белгилүү адабиятчынын пикири боюнча көркөм котормонун талаптагыдай чыгышы эки тилди мыкты билүү менен гана чектелбестен, коомдун башка ар кайсы тармактарындагы сөздөрдү, терминдерди, аталыштарды, адамдардын сүйлөө кебин, жаргондорду, говорлорду, диалектилик сөздөрдү билүү да жардамга келет. Дагы бир кошумчалай кетчү нерсе, түпнусканын сыпаттары жоготулган сапатсыз, тили ушунчалык келегей, түшүнүксүз, начар котормолор (В.Овечкин “Алдыңкы чекте” котормосу- Түмөнбаевдики, Н. Кононов “Чапаев жөнүндө аңгемелер”- Бөрүбаевдики, Салтыков-Шедрин “Тандалган аңгемелер”- Орозалиевдики) көркөм өнөргө эч бир тиешеси жок, адабиятка эч кандай шыгы жок адамдардын басмалар менен келишим түзүп алганынан чыккан. “Көркөм адабияттын котормочусунда да, ар бир жазуучудай эле, бөтөнчө талант-көркөм кабылдоо, ойлоо жана сүрөттөп айтуу мүмкүнчүлүгү болууга тийиш, ал эми жөндөмдүүлүк баарында боло бербейт. Ал эми ушундай таланты жок кишилер дүйнөлүк маданияттын улуу мурастарын бузуп, элдин алдында кылмыштуу болбостон, эмнеге таланты болсо, ошол ишти жасоого тийиш. Элдин маданиятын ыйык түрдө сактап, ал үчүн жоопкерчиликти сезе билиш керек” [6].

Албетте, көркөм котормо жанрынын өсүп -өнүгүшүндө талаптын катуулугу, тартип жана жоопкерчиликти жогору коё билгендин натыйжасы да өз жемишин берген. Жогоруда А. Салиев адабиятка тиешеси жок, эптеп эле гонорарга кызыгып, которгон котормочуну кылмышкерге теңеп, адабий майдандын тазалыгы, акыбеттүүлүгү үчүн күрөшүшкөн, өз учурунда чара көрүшкөн, көркөмсүз, кунарсыз, зериктирме, эптемей, формалисттик котормолорго аёосуз каршы турушкан.

Көркөм котормонун дагы бир касиети, улуттук адабиятта адабияттын теориялык-практикалык маселелеринде терең ой жүгүрткөн, аналитикалык ойго бай, дасыккан даанышмандардын, философтордун (А. Салиев, Ч. Айтматов, С. Жигитов жана башка) муунун тарбиялап чыкканын белгилеп өтүүгө тийишпи.

Улуттук форманын маселелери котормочулук ишиндеги биринчи даражадагы маселе экендигин белгилешкен адабиятчы-теоретиктер. Тил улуттук маданияттын формасы болгон соң, көркөм адабияттын чыгармасын бир тилден экинчи тилге которуу чындыгында адабий чыгарманы бир улуттук формадан экинчи улуттук формага которуу болуп саналат.

Улуттук колоритти, асыресе улуттук форманы котормодо берүүнүн кыйындыгы жөнүндө сөз кылганда, аны таптакыр колдонулбай турган, бузулбай турган, сенек көрүнүш катары эсептөөгө болбойт. Котормочу өзү которуп жаткан акындын же жазуучунун чыгармасын жан дили менен сүйүп, андагы мазмунду жана ага бап келген форманы жеткире билсе, чеберчилик менен мамиле жасаса, котормо өз максатына жетет. Көркөм котормодогу

сюжеттик композициясын бузбай, кыскартпай же болбосо таштап кетпей дал өзүндөй (түпнускасындай) берүү жөнүндө орустун улуу сынчысы В.Г. Белинскийдин кебин келтирсек болот: “Көркөм котормодо алып таштоого да, кошумчалоого да жана өзгөртүү киргизүүгө да жол берилбейт” [7].

Көркөм котормонун улуттук адабияттагы мааниси жөнүндө айтып келип, сынчы - адабиятчы К. Абдыкеримов: “Тил бир гана элдин тили болсо, котормо образдуу айтканда, дүйнөнүн тили катарында кызмат кылат” деп айтканы котормонун дүйнө элдеринин карым-катнашы, маданий байланышындагы эбегейсиз кызматын белгилесе, которулган чыгарманын улуттук мүнөзү, колорити сакталса, чыгарма ошол улуттун төл чыгармасындай кабыл алынат. Ошол улуттун кулк-мүнөзү, каада-салты, үрп-адаттарын байытат, дүйнөгө көз карашына, мамилесине, адеп - ахлагына оң таасирин тийгизет. Көркөм котормо пайда болгондон тартып, ушул кезге чейин улуу миссияны аркалап келатат [8].

Иштин жогорку жагында да айтылып өтүлгөндөй, котормонун сапаты биринчи кезекте котормочунун шыгына, талантына, адабий даярдыгына жана интеллектуалдык деңгээлине да жараша болот. Ошондуктан кыргыз адабиятындагы көркөм котормонун абалы, өнүгүү жолдору жөнүндө сөз болгондо улуттук көркөм котормого өз өмүрүн арнап, ушул жанрдын өсүп-өнүгүшүнө чоң салым кошушкан котормочулардын аттарын атап өтүүгө милдеттүүбүз. Көркөм котормо жанрынын этап-этап менен өнүгүшүндө аларды кеңейтип, эмгегине басым жасап, атайын сөз кылынат.

Поэтикалык котормонун “пионерлери”; К. Баялинов, М. Элебаев, А. Осмонов, У. Абдукаимов, Ж. Турусбеков, Ж. Бөкөнбаев, К. Маликов, А. Токтомушев, Т. Үмөталиев, Т. Сыдыкбеков, К. Эсенкожоев, Р. Шүкүрбеков, К. Акиев, М. Жангазиев, С. Шимеев жана башка бир топ акын- жазуучулар. Алар орус жана совет адабиятындагы классиктердин чакан ырларынан тартып поэмаларына, аңгемеден тартып, повесттерине чейин которушту. 20-жылдарда негизделип, 30-жылдардын аягында толук калыптанып калган көркөм котормо жанрынын башатында: А. С. Пушкин, М. Лермонтов, Л. Толстой, Н. Гоголь, А. Некрасов, И. Тургенев, М.Е. Салтыков-Щедрин, И. Крылов, А. Чехов жана башкалардын өлбөс-өчпөс чыгармалары кыргызча сүйлөгөн. Ошону менен бирге орус жана совет адабиятынын өкүлдөрү: М. Горький, В. Маяковский, М. Шолохов. Н. Островский, Д. Фурманов, А. Фадеев, Г. Марков жана башка акын-жазуучулардын мыкты чыгармалары миллиондогон тираж менен жарык көрдү. Кыргыз тилине 200 дөн ашык орус жазуучуларынын (революцияга чейинки жана революциядан кийинки) чыгармалары таржымаланган [8].

Поэтикалык котормону жогорку көркөмдүк сапаттагы мыкты котормолор менен байыткан акын-жазуучулар жөнүндө өзүнчө сөз кылса болот. Мисалы: Сүйүнбай Эралиев Твардовскийдин атактуу “Василий Тёркин” поэмасын, каракалпак эпосу “Кырк кыз”, Э. Межелайтистин “Констант- музыканты” жана В. Федеров, К. Ваншенкиндин ырларын мыкты которгон.

К.Ваншенкиндин “Киринип жаткан кыз” деген ырын минтип кыргызчалаган:

Ыңкып турат түз талаа,
Шыбыш какпай жалбырак...
Кең табият суз гана
Кызды тиктеп жалдырап.

Сооранбай Жусуев боордош түркмен элинин классиги Махмуткулинин, Сергей Есениндин, Константин Симоновдун, Михаил Кильчичаковдун, Кайсын Кулиевдин, Лениндик сыйлыктын лауреаты, дагестандык акын Расул Гамзатовдун поэзиясын эң сонун которгон.

Керез Ырсалиев көркөм котормо жөнүндө бир катар аналитикалык сын макалаларды жазган, өзү да чебер котормочу болгон. А.Т.Твардовскийдин “Мейкинден мейкинге” поэмасын, М. Лермонтовдун “Лирикалык ырларын”, А.А. Блоктун “Он эки” аттуу поэмасын, Э. Межелайтистин “Адам” аттуу ырлар жыйнагын ошондой эле И.В.Гётенун “Фаустун” чеберчилик менен которгон.

“Таланттуу көркөм котормочу Керез Ырсалиевдин котормочулук лабораториясы бүгүнкү күндөгү поэтикалык котормо өнөрүбүздүн көп жактарын көрүүгө, анын принциптерин тактоого, категориялык багыттарын аныктоого алар туурасында жалпылап пикир айтууга ыңгайлуу шарттарды түзөт. Анын улуттук адабияттагы котормочулук ийгиликтери менен кээ бир мүчөлүштүктөрү кыргыз тилиндеги котормо өнөрүнө гана эмес, кандайдыр бир өлчөмдө союздук поэтикалык котормо искусствосуна да мүнөздүү” – деп, жазган К. Абдыкеримов [8].

Көрүнүктүү орус котормочусу жана котормо теоретики К. Чуковскийдин “Котормо-котормочунун автопортрети” деген эмгегинде: “Биз көркөм котормодон которулуп жаткан автордун образдары менен ойлорун гана эмес, анын адабий манерасын, анын чыгармачылык жеке өзгөчөлүгүн, анын стилин да жеке өзүндөй кылып берүүнүн талап кылабыз. Эгер бул милдет аткарылбаса, котормо эчтекеге жарабайт, бул жазуучуну ушактаганга жатат, бул ушактоонун эң эле жийиркеничтүү жагы, ал ушакты төгүнгө чыгарууга автордун дээрлик эч качан мүмкүнчүлүгү болбойт. Котормочуга берилген баа ушундай. Ошондуктан көркөм котормо жасоо изденүүчүлүгүн токтотпогон, жөндөмдүү сөз чеберлеринин гана кесиби”- деген сөзүнүн калетсиздигин тарых далилдеп келатат.

Ошондуктан, улуттук адабиятта көркөм котормонун принциптери жана негиздери, мыйзам-ченемдүүлүгү жана түрлөрү, адабий процесс жана адабий тенденция жөнүндө, ага тийгизген ички жана сырткы (объективдүү жана субъективдүү) факторлор туралуу фундаменталдуу эмгек талап кылынат.

Жыйынтык

Көркөм котормодогу сюжеттик композициясын бузбай, кыскартпай же болбосо таштап кетпей, дал өзүндөй (түпнускасындай) берүү жөнүндө орустун улуу сынчысы В.Г. Белинскийдин кебин келтирип: “Көркөм котормодо алып таштоого да, кошумчалоого да жана өзгөртүү киргизүүгө да жол берилбейт”. Ошондуктан котормочу өзү которуп жаткан акындын же жазуучунун чыгармасын жан дили менен сүйүп, андагы мазмунду жана ага бап келген форманы жеткире билсе, чеберчилик менен мамиле жасаса, котормо өз максатына жетерин аныктоого болору белгиленген.

Адабияттар тизмеси:

1. **Караева, З.** Котормонун теориялык жана практикалык негиздери [Текст] / З.Караева, Н.Касымбеков. – Бишкек, 2019. – 14 б.
2. **Шериев, Ж.** Адабият тааныткыч [Текст] / Ж.Шериев. – Ош, 1993.- 58 б.
3. **Заверин, Н.** Искания и принципы [Текст] / Н. Заверин.- Тбилиси, 1962.- 119 с.
4. **Гаччиладзе, Г.** Художественный перевод и литературные взаимосвязи [Текст] / Г. Гаччиладзе.- М.: Советский писатель, 1972.- 176 с.
5. **Солтонов, Ш.** Көркөм котормону изилдөө туурасында [Текст] / Ш.Солтонов.- Бишкек: Кыргызстан маданияты, 1973.- №6 (318).- 5 б.
6. “Көркөм котормо маселелери” [Текст] / Түзгөн: Р.Сыдыкова, А. Салиев // Прозалык чыгармаларды кыргыз тилине которуунун кай бир маселелери. - Ф.: Кыргызстан, 1988.
7. **Белинский, В.Г.** Полное собрание сочинений [Текст] / В.Г.Белинский.- Москва, 1953. – 427с.

8. **Абдыкеримов, К.** Поэтикалык котормонун азыркы абалы жөнүндө [Текст] / К.Абдыкеримов.- Бишкек: Ала-Тоо,1968.- №6.
9. Орус көркөм адабияты кыргыз тилинде [Текст] / Сунуш кылынган библиографиялык көрсөткүч.- Бишкек, 1990. – Б. 3-4.

DOI:10.54834/16945220_2023_3_125

Поступила в редакцию: 29.10.2023 г.

УДК 82.091**Исмаилова Р.У.***к.филол.н., и.о.доц. Ошского государственного университета, Кыргызская Республика***1950-60- ЖЫЛДАРДАГЫ КӨРКӨМ КТОРМОЛОР: БИЙИКТИКТЕР ЖАНА КӨЙГӨЙЛӨР**

Бул жумушта изилдөөнүн предмети катары кыргыз адабиятындагы 1950-60-жылдардагы көркөм котормонун деңгээли жөнүндө айтылат. Изилдөөнүн максаты -1951-жылы Кыргызстан жазуучулар союзунда “Көркөм адабий китептерин которуунун сапатын жакшыртуу боюнча” жазуучулар союзунун Башкармалыгынын кеңири отуруму болуп өтөт. “Көркөм адабияттын котормолорунун сапаты жөнүндө” деген темада Кыргызстан жазуучулар союзунун Башкармалыгынын төрагасы К. Баялинов доклад жасайт. Ошол жылдардагы котормолордун сапатына жана кемчилик-мүчүлүштүктөрүнө анализ берилет. Көркөм котормолор жөнүндө бир нече макалалар мезгилдүү басма сөздө кеңири жарыяланат. Котормочуларга катуу талаптар коюлат. Натыйжада ошол мезгилдеги эң мыкты которулган көркөм котормолорду бөлүп көрсөтүүгө андан сабак алууга жана жыйынтык чыгарууга мүмкүнчүлүк түзүлөт.

Негизги сөздөр: көркөм котормолор; адабий; китеп; которуу; сапаты; түпнуска; грамматикалык түзүлүшү; синтаксисттик; морфологиялык; аспекти; драматургия; сатира.

ЛИТЕРАТУРНЫЕ ПЕРЕВОДЫ 1950-60-Х ГОДОВ: ВЗЛЕТЫ И ПРОБЛЕМЫ

В данной работе как предмет исследования рассматривается уровень художественно-литературного перевода в кыргызской литературе 1950-60-х годов. Цель исследования - в 1951 году в Союзе писателей Киргизии состоится общее собрание правления Союза писателей «По вопросам улучшения качества перевода художественно-литературных книг». Председатель правления Союза писателей Кыргызстана К.Баялинов выступит с докладом на тему «О качестве художественных переводов». Приведен анализ качества и недостатков переводов тех лет. Ряд статей о художественных переводах широко публикуются в периодической печати. К переводчикам предъявляются строгие требования. В результате можно будет выделить лучшие художественные переводы того периода, перенять их и сделать выводы.

Ключевые слова: художественный; литературный; книжный; перевод; качество; оригинал; грамматическая структура; синтаксический; морфологический; аспект; драматургия; сатира.

LITERARY TRANSLATIONS OF THE 1950S-60S: HEIGHTS AND PROBLEMS

The research topic in this work concerns the level of translation of horror stories in Kyrgyz literature of the 1950s and 1960s. The purpose of the study is that in 1951, a wide meeting of the board of the Writers' Union “On improving the quality of translation of the literary book “Korkom” was held at the Writers' Union of Kyrgyzstan. Chairman of the Board of the Youth Union K. Bayalynov will make a report on the topic “On the quality of translations of horror literature.” Chairman of the Board of the Union of Writers of Kyrgyzstan K. on the topic “On the quality of literary translations.” Bayalynov will make a report. An analysis of the quality and shortcomings of translations of those years is given. A number of articles on literary translations are widely published in periodicals. Translators are subject to strict requirements. As a result, it will be possible to identify the best literary translations of that period, adopt them and draw conclusions.